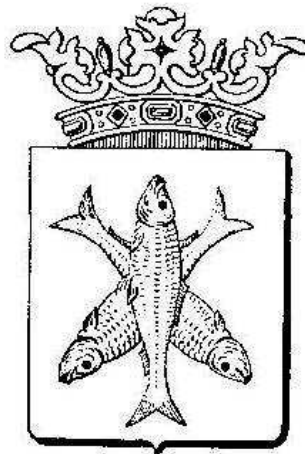

DE RUIFELS
een kleine Zandvoortse familiechroniek

H.W. van der Heijden

De Ruifels

Een kleine Zandvoortse familiechroniek

H.W. van der Heijden

Sandfort:

*“Der benne hier veul geslachten voorbij egaen,
lopende met bot en zijger op derlui reg,
heen en werom naer Haerlem en Blommendael.
Barrevos zwoegen – derlui kousen oit bij de kousepael.*

*De lui waere arm an de kust,
maer veul goeie gaeve kende Heerlijkheid Sandfort:
met braemt, duinaerepel, knijn, droge schar, verse vis en garnael,
kookte het vissersvolk heur koningsmael!”*

Vrij naar: De Garnaelekoningin (E.Jongsma-Schuiten)

Tweede herziene druk

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

© 2025 H.W. van der Heijden
flipvdh@hotmail.com
ISBN 9789403799827

INHOUD

<i>Voorwoord</i>	9
<i>Negotie</i>	11
<i>Fin de siècle</i>	23
<i>Wereldbrand en crisis</i>	31
<i>Bezetting en Tweede Wereldoorlog</i>	41
<i>Driekwart eeuw zaak gerund door drie vrouwen</i>	50
<i>Biografieën van de kinderen van Bert en Maartje</i>	53
<i>Mengs</i>	54
<i>Agnes</i>	57
<i>Coba</i>	61
<i>Pie</i>	78
<i>Kee</i>	97
<i>Piet</i>	101
<i>Aantekeningen betreffende Arie Zwemmer</i>	108
<i>Arie Schuiten</i>	119
<i>Bronnen</i>	124
<i>Zandvoort 26 maart 2011</i>	127
 <i>Jaapje van Zandvoort, de gevierde dwerg</i>	 128
<i>Biografie Simon Jane Paap 1789-1828</i>	
 <i>Revolutie in de Republiek</i>	 129
<i>Oorlog aan de kust</i>	131
<i>Amsterdamse kermis</i>	132
<i>Koninkrijk Holland</i>	134
<i>Optreden in Engeland</i>	136
<i>Terug in Nederland</i>	140
<i>Bizarre gebeurtenissen</i>	142
 <i>Bronnen</i>	 148
<i>Dankwoord</i>	154

*Opgedragen aan mijn kinderen:
Sanne Geesken Johanna en Chris Jan Willem*

Voorwoord :

Na het schrijven van een kleine biografie over de beroemde Zandvoortse dwerg Simon Paap uit 1789, die gevonden kan worden aan een tak van onze familiestamboom, werd het tijd voor het verhaal van een ander bekend Zandvoorts familielid: *Maartje van Mengs de Ruifel*. De biografie van Jaapje van Zandvoort is in deze uitgave opgenomen.

Maartje Schuiten was een dochter van Jacob Schuiten en Mengsje Zwemmer.

Maartje trouwde met Bert (Albertus) van der Veld.

Maartjes moeder, Mengs, was “vischlooper” en trok eind 19^e eeuw met bot en zijger op de rug regelmatig via Haarlem over de Leidsevaart naar Amsterdam. Daar ventte ze de vis uit en nam allerlei goederen, waaronder luxe textielstoffen en ondergoed mee terug naar Zandvoort. Deze goederen hing ze vervolgens heel eenvoudig voor het raam in de voorkamer en zette op deze manier een bescheiden textielhandel op.

Haar bijnaam "de Ruifel" erfde Mengs van haar vader, Arie Zwemmer, die deze naam zou hebben gekregen na een voorval bij de smid.

Maartje van Mengsje de Ruifel, zoals ze in de volksmond werd genoemd, was een begrip in Zandvoort. Net als haar moeder getuigde ze van ondernemerschap. Het winkeltje, dat ze overnam en door haar dochter, beter bekend als “Tante Pie”, weer werd voortgezet, werd een goed lopende zaak. Naast haar bezigheden als winkelierster deed Maartje als sociaal voelende vrouw in stilte veel goeds in de kring van de minder bedeelden in Zandvoort. Ze was één van de laatste vrouwen in Zandvoort, die ’s zondags nog in traditionele Zandvoortse klederdracht en met “kap” op naar de kerk ging.

De andere afstammelingen van Arie de Ruifel bleken minstens zo interessant en kregen ook een plaats in deze familiekroniek.

Deze herdruk bevat nieuwe aanvullende gegevens.

H.W. van der Heijden

Mengsie “de Ruifel” Zwemmer (1845-1900)

NEGOTIE

Aan het einde van de 19^e eeuw, liep Mengsie Zwemmer regelmatig, elke week twee keer, met vis en garnaal van Zandvoort, over het Visserspad naar Haarlem. Een hele onderneming, die meer dan een halve dag in beslag nam. Als Zandvoortse “*vischlooper*” was ze een harde, levenslustige zwoegster. In haar onderrok van gestreepte baai, met zwarte kousen en zwarte pantoffelschoenen, bracht Mengsie als “*vischlooper*” met een lange rugmand – de bot – gedragen aan draagriemen, met daar bovenop de platte zeiger, gevuld met soms wel 40 kilo zeebanket, naar “de stad”. Over haar schouders droeg ze een lederen schap, ter bescherming tegen het water, dat van de vis droop. Als bescherming tegen de zon, droeg ze op haar hoofd de traditionele strooien vislopershoed, gevoerd met katoen, aflopend in de nek en aan de voorkant met een opgeslagen rand. Zwarte banden liepen gekruist over de hoed en werden onder de kin vastgebonden. Aan haar arm droeg Mengs een grote hengselmand.

In 1851 startte de postkoetsdienst tussen Haarlem en Zandvoort. Mengs reed later ook met paard en wagen mee naar Haarlem. In tegenstelling tot andere Zandvoortse vrouwen, beperkte Mengs zich niet enkel tot de stad Haarlem om haar vis aan de man te brengen. Mengs stapte in Haarlem langs de Haarlemmertrekvaart op de trekschuit en zette zo haar tocht voort naar het centrum van de hoofdstad Amsterdam, waar ze haar klanten had.

Garnalen werden voor een cent per *koppie* verkocht. Aan handelsgeest ontbrak het Mengs zeker niet. Haar vis (schol, tarbot, tong of schar) was ze altijd snel kwijt en ze liep met plannen rond, om iets bij te verdienen.

In Zandvoort kende men enkel de manufacturenhandel van de firma Bakels. Mengs meende, dat een tweede textielzaak zeker een reden van bestaan kon hebben. Het viel haar op dat in Amsterdam de “*koppiesdoeken*”, de slopen en handdoeken een stuk voordeliger waren dan in Haarlem, dus stapte ze op één van haar tochten een textielzaak in Amsterdam binnen. Ze kocht daar wat doeken en enkele andere luxe textielartikelen, bracht deze mee naar Zandvoort en hing die ’s avonds met een prijskaartje erop gespeld, voor het keukenraam van haar woning, met de bescheiden aanduiding : “*Te koop*”.

Naar aller tevredenheid van Mengs bleek haar handeltje succesvol en het genereerde resultaat. Vele Zandvoorters vonden hun weg naar haar winkeltje en al snel kreeg ze een grote klantenkring. Iedere keer nam ze wat meer goederen mee naar huis.

De bijdehante Mengs liet zich de kaas niet van het brood eten. Op een dag hoorde ze van een verkoper in een Amsterdamse textielzaak dat de “*koppiesdoeken*” op waren en dat ze een andere keer maar moest weerkomen. Deze verkoper kreeg prompt een standje van zijn baas, die hem vertelde, dat hij de gevraagde spullen even ergens anders moest halen. Mengs volgde de verkoper en belandde bij een magazijn waar ze een stuk voordeliger kon inkopen. Een man die bij het magazijn werkte bekeek de eenvoudige vissersvrouw met enige argwaan en vroeg op zeer botte wijze wat ze kwam doen.

Mengs antwoordde fier: “*Kopen. Ik heb de centen in m'n zak!*”

Jaren zou ze nog bij deze tweede zaak kopen, maar door deze onbeleefde man wilde de trotse Mengs nooit meer geholpen worden. Bij de eerste zaak hebben ze haar uiteraard nooit weer gezien.

*Mengsie trouwde in 1867 met Jacob Schuiten (1843-1893),
zoon van Elias Jacobsz Schuiten (1809-1877)
en zijn tweede vrouw Aaltje “de Baker” Keur (1819-1900)*

Mengsje en Jacob kregen de volgende kinderen. :

1868	Elias	(ca. 9 mnd.)
1869	Maartje	(89 jr.)
1871	Aaltje	(ca. 5 mnd.)
1872	Elias	(39 jr.)

Elias was visser toen hij in 1896 huwde met Aaltje Schaap (1871-1931), een dochter van Arie Schaap en Jacoba van der Schinkel. Hun kinderen – drie meisjes – waren niet levensvatbaar of stierven jong. Aaltje Schuiten-Schaap bleef in 1911 als arme vissersvrouw achter en was vier jaar later ook zonder kinderen. Hier stopte weer een lijn aan de stam van de “Ruifels”

1875	Arie	(ca. 5 mnd.)
1877	Arie	(ca. 6 dgn.)
1879	Cornelia	(19 jr.)
1881	Aaltje	(ca. 14 mnd.)
1882	Arie	(82 jr.)

Arie huwde in 1910 met Anna Star (1889-1966), dochter van Cornelis Star en Anna van Klaveren. Over deze Arie (van Mengs) de Ruifel en zijn nageslacht valt ook nog het één en ander te vertellen (zie: pag. 121)

1884	Aaltje	(16 jr.)
------	--------	----------

Op 25 mei 1879 werd de bloeiende handel van Mengsje, die door de jaren heen steeds groter in omvang werd, officieel bij de Kamer van Koophandel te Haarlem ingeschreven en werd er een klein winkeltje aan de Kruisstraat geopend. De zaak werd ingeschreven op de naam van haar toen 10 jaar oude dochttertje Maartje. Mengs had al gauw in de gaten, dat haar dochter wel van “negotie” hield en zo kwam ook Maartje al heel jong in contact met klanten uit het dorp en badgasten. De feestelijke opening van de spoorweg naar en van het nieuwe badhotel te Zandvoort, vond twee jaar later plaats in mei 1881. In slechts drie maanden tijd was het hotel verrezen en had men tevens een klinkerweg naar het kustdorp aangelegd.

Deze initiatieven met kapitaalinjecties van enkele Amsterdamse zakenlieden, waaronder de gebroeders Eltzbacher, gaven een grote impuls aan de groei van Zandvoort. Het vroeger zo stille zeedorp, ging als kuuroord onder de grote badplaatsen meetellen. Het was het luxe verblijf voor het familietoerisme van de gegoede burgers en de adel geworden. Deze namen vaak hun eigen personeel mee en hun aanwezigheid werd, met naam en toenaam, geregistreerd in de *Zandvoortsche Badcourant*.

In 1882 werkte Maartje al als bloemenmeisje in het Groot Badhuis.

V.l.n.r. :

Maartje Schuiten, Mengsje Paap en Corrie Visser.

Tal van beroemdheden trokken naar Zandvoort om er te kuren, onder wie Elisabeth Amalia Eugenie van Oostenrijk-Hongarije (1837-1898), ook wel bekend als Sissi. In 1884 en 1885 bezocht ze Zandvoort. Beide keren was zij in Nederland voor fysiotherapie bij de toen beroemde dr. Metzger. Sissi hield van wandelen en paardrijden langs het strand. Uitkijkend over zee staat er tegenwoordig een bronzen borstbeeld van haar aan de Boulevard de Fauvage in Zandvoort.

De nieuwe, dwars door de duinen gegraven, spoorweg bracht de mensen vanuit Amsterdam op gemakkelijke en comfortabele wijze, in iets meer dan een half uur naar de badplaats. Naast de 1ste en 2de klasse wagons, was er ook een 3de klasse. Deze wagons waren op een bijzondere wijze ingericht voor het vervoeren van vis. De ene helft was ingericht voor passagiersvervoer, de andere helft was bestemd om er de manden en tonnen vis in te bergen, die door de Zandvoorters naar de vismarkt werden gebracht. Deze spoorweg en het nieuwe gemeentestation, maakten het leven voor de geboren Zandvoorter een stuk aangenamer. De zware gang met de volle vismanden was immers niet meer nodig. In juni 1889 werd in Zandvoort de vlag uitgehangen, naar aanleiding van het besluit van de spoorwegmaatschappij, om een nieuwe halte te brengen, ten dienste van de inwoners en badgasten van Zandvoort. Het oude station voldeed door de ligging niet meer aan de eisen voor een badplaats als Zandvoort. Zandvoort pakte groot uit om dit te vieren. Naast Scheveningen was Zandvoort de tweede badplaats aan de Hollandse kust geworden. Het was van arm vissersdorp tot recreatieoord gegroeid. De bewoners van Holland, kinderen van de zee, waren hiermee bevoorrecht. Zandvoort was inmiddels goed bereikbaar. Vanuit Haarlem zelfs in twintig minuten.

In 1890 kwam Koning Willem III te overlijden. Koningin Emma werd regentes en bereidde dochter Wilhelmina, de troonopvolgster van het Nederlandse Koningshuis, voor op haar taak als toekomstig vorstin van Nederland.

Maartje Schuiten afgebeeld als “vischlooper” in de Zandvoortse klederdracht van haar moeder. Deze foto liet ze maken om als ansichtkaart te kunnen verkopen aan badgasten en andere geïnteresseerden en werd in juni 1900 afgedrukt in de Zandvoortsche Courant. Maartje zou je zelden met een lach op haar gezicht zien. Ze had vanaf haar 18de jaar suikerziekte en stond haar hele leven onder behandeling. De insuline-injecties diende zij zich later zelf toe.